

9. Хронологія історії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://histua.com/knigi/istoriya-ukraini-vid-naiedavnishix-chasiv-i-do-xxi-l.i.-kormich-v.v.-bagackiie/xronologiya-istorii>. – Дата доступу: 12.03.2016.

УДК 811.111:378.147.111:004.738

С. П. Запольських
Запорізький національний університет (Україна)

РОЗВИТОК КОМП'ЮТЕРНИХ І МЕДІАТЕХНОЛОГІЙ ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті розглядаються особливості розвитку комп'ютерних технологій і методики викладання іноземної мови, можливості застосування медіатехнологій у процесі навчання. Окреслено основні етапи розвитку інтернет-середовища, розглянуто їх кореляцію з методиками навчання іноземної мови і специфіку застосування медіатехнологій у процесі навчання на кожному з етапів.

Развитие компьютерных и медиатехнологий и методика обучения иностранному языку в высшей школе

В статье рассматриваются особенности развития компьютерных технологий и методики преподавания иностранного языка, возможности применения медиатехнологий в процессе обучения. Определены основные этапы развития интернет-среды, рассмотрена их корреляция с методиками обучения иностранному языку, а также специфика применения медиатехнологий в процессе обучения на каждом из этапов.

The Development of Computer and Mediatechnologies and Methods of Teaching Foreign Languages in Higher School

The article deals with the peculiarities of computer technologies and methods of teaching foreign languages, possibilities of using media technologies in the process of teaching. The main stages of Internet environment development have been outlined, the correlation between the stages of Internet environment, methods of teaching foreign languages and application of media technologies in the given stages have been analyzed.

Дослідження питань пов'язаних із медіасферою і медіаосвітою та специфікою їх взаємодії у сучасному соціокультурному просторі є пріоритетним напрямком науково-методичних розробок. Огляд літератури свідчить про те, що ця проблематика вже тривалий час знаходиться у центрі уваги науковців і основними фокусними аспектами є поняття «медіаосвіта», «медіаграмотність», «медіакультура», «медіакомпетентність», «медіатехнології» [4; 5; 7; 11; 13–15].

Медіаосвіта розуміється як комплекс заходів націлених на перетворення педагогічних процесів на основі впровадження в освітній процес і виховання інформаційної продукції, засобів, технологій [10]. Результатом процесу медіаосвіти є медіаграмотність, яка в свою чергу формує медіакомпетентність. Медіа-технології в навчанні – це спосіб підготовки електронних документів, що включають візуальні та аудіо ефекти, мультипрограмування різних ситуацій для їх застосування у процесі навчання [4]. Дослідження науковців демонструють такі переваги використання медіатехнологій як підвищення мотивації студентів, економію навчального часу, більш глибоке засвоєння матеріалу за рахунок впливу відразу на кількох каналів сприйняття, можливість організації навчальних занять через локальну мережу, впровадження дистанційної форми навчання, що свідчить про вдосконалення методики навчання і те, що ці технології призводять до підвищення якості освіти. Однак, слід зауважити, що такі переваги з'явилися лише на сучасному етапі розвитку інноваційних технологій і їх ефективне застосування у процесі викладання потребує відповідних змін у методиках навчання.

Метою цієї роботи є виявлення специфіки взаємодії розвитку медіасфери (комп'ютерних технологій) і медіаосвіти (методів навчання), встановлення кореляції між особливостями використання методів навчання і основними етапами розвитку інформаційних технологій, визначення специфіки застосування медіатехнологій на кожному з цих етапів.

Розвиток комп'ютерних технологій можна умовно розподілити на три етапи: Веб 1.0, Веб 2.0, Веб 3.0 (англ. Web). Ці терміни використовуються для того, щоб надати загальне уявлення про інтернет-середовище, яке постійно змінюється. Слід зазначити, що обмеженість можливостей і недоступність технологій на початковому етапі, зводило практично до нуля застосування комп'ютерних медіатехнологій. Автентична інформаційна продукція, до якої викладачі також мали обмежений доступ, впроваджувалась в освітній процес викладання іноземної мови епізодично, її використання мало оказіональний характер і визначалось лише індивідуальністю самого викладача.

За словами Тіма Бернерс-Лі (головного розробника Всесвітньої павутини), Веб 1.0 [12] можна розглядати як «Інтернет тільки для читання», тобто ще у 90-ті роки минулого століття інтернет уможлилював пошук інформації і ознайомлення з нею. Майже не існувало шляхів взаємодії з користувачами або участі у створенні змісту сайтів, але на цьому етапі розвитку інтернет-павутини саме це було необхідно більшості власників вебсайтів, оскільки основним завданням було заявити про свою присутність в інтернеті і зробити інформацію про себе доступною у будь-який час.

Основними характеристиками сайтів Веб 1.0 були наступні: контент сторінок сайтів був статичний, а не динамічний, користувач не міг впливати на його зміст, гіпертекстова розмітка була слабкою (більша частина контенту була простим текстом, часто нехтували правилами HTML (від англ. HyperText Markup Language – «мова гіпертекстової розмітки», яка зараз є стандартною мовою розмітки документів в інтернет-павутинні). Названі не всі характеристики, але головним є те, що Веб 1.0 передбачає односторонній процес комунікації.

На цьому етапі в Україні переважало використання класичного методу навчання у часи існування СРСР. Вивчення англійської мови за допомогою цього підходу починається з алфавіту та фонетики, увага в основному приділяється таким видам мовленнєвої діяльності: аудіюванню, письму і читанню. Викладач за цією методикою міг бути україномовним (російськомовним), тобто не обов'язково носієм мови. У результаті цей підхід дає стабільні фундаментальні знання, уміння та навички, які допомагають як розуміти так і формувати і висловлювати свої власні думки англійською мовою. Основні принципи цього методу навчання іноземних мов полягають у тому, що писемне мовлення представлене як основа навчання, а розмовна мова вважається відхиленням від існуючої норми; синтез, дедукція і аналіз як найголовніші процеси логічного мислення, зумовлюють заучування граматичних правил та слів і складання на їх основі речень, дослівний переклад зв'язних оригінальних текстів; засвоєння мовного матеріалу відбувається шляхом перекладу та механічного заучування, а також застосування аналогії, тобто на базі рідної мови.

На цьому етапі викладач мав можливість застосовувати медіаматеріали, але доступною була лише така автентична інформаційна продукція, яка відповідала нормам писемного мовлення. Це й зумовлювало той факт, що перевагами цього методу можна вважати фундаментальний підхід, комплексне вивчення певних аспектів мови, довгостроковий результат, а до недоліків можна віднести великі затрати часу на вивчення, високу залежність від викладача, недостатньо уваги, яка приділяється формуванню мовленнєвих навичок спілкування [3]. Спілкування, яке є важливим аспектом, має при цьому односторонній характер: викладач дає настанови, студент виконує завдання, що загалом відтворює процедуру спілкування інтернет-середовища Веб 1.0.

На другому етапі розвитку інтернет-середовища відбулася наступна трансформація: використання переважно комунікативного та аудіо-лінгвального методів, які доповнювали класичний метод навчання іноземної мови, що відповідало розвитку застосуванню Веб 2.0 (інформаційних технологій, які дозволяють користувачам створювати та поширювати власний контент у всесвітній павутинні, що передбачає двосторонній процес комунікації).

Таке поєднання різних методик є одним з найпопулярніших способів вивчення іноземних мов в світі. Найбільше уваги при цьому приділяється говорінню і аудіюванню, тобто основна частина заняття завжди присвячена спілкуванню. Викладач, хоч і україномовний, намагається якомога менше спілкуватися своєю рідною мовою і якомога більше іноземною. Тобто основною метою цієї методики є: занурити студента в англomовне середовище, навчити спілкуватися англійською мовою на основі вивченої лексики. Як відомо, комунікативний підхід передбачає використання автентичних інформаційних ресурсів, достатньо багато взаємодії між студентами на занятті, парні та групові завдання, багато завдань з аудіювання. Мета аудіо-лінгвального методу – засвоєння студентом якомога більшої кількості числа моделей спонтанного мовлення, заснована на поетапному характері навчального процесу, який вимагає від викладача застосування медіатехнологій.

Методисти вважають, що необхідними є шість етапів роботи по аудіовізуальному методу [2]. Першим є підготовчий, на якому викладач підбирає відповідний навчальний матеріал і супровідну фонограму. Крім того, розробляється спеціальна серія вправ для кращого закріплення вивченого та вирішується питання способу відтворення робочої фонограми. Мета першого етапу (рецептивного) – добитися осмисленого сприйняття студентами фабульного аудіо матеріалу. На другому етапі студенти починають активно засвоювати мовний матеріал – відтворюється супровідна фонограма. Однією з найбільш типових вправ на цьому етапі є відтворення в паузах мовного матеріалу. Третій етап має призначення закріпити первинно засвоєний мовний матеріал. На цьому етапі відсутня слухова опора на фонограму. Найбільш типовими вправами цього етапу є мовні: доповнення незавершених речень; трансформація елементів речень або фраз; конструювання фраз з простіших елементів; підстановка в мовну модель одних лексичних елементів замість інших; переклад з рідної мови на іноземну тощо. Четвертий етап по своєму характеру є синтетичним. У методичному плані це означає крім повторення і подальшого закріплення вивченого матеріалу на попередніх трьох етапах. Саме на цьому етапі починають формуватися елементи мовленнєвої діяльності у своїй первинній формі. На п'ятому етапі завершується весь цикл роботи над сюжетним епізодом і супровідною фонограмою. Особливість даного етапу полягає в тому, що цього разу ні фонограма, ні сюжет вже не відтворюються. Для реалізації цього етапу використовуються спеціально розроблені серії мовленнєвих вправ, за допомогою яких вдається відтворити мовні ситуації, що дуже нагадують тематичний матеріал, опрацьований на попередніх етапах заняття. Шостий етап дещо віддалений в часі від п'яти попередніх, оскільки студентам доводиться працювати самостійно в навча-

льних лабораторіях, обладнаних комп'ютерами. Основним навчальним матеріалом є фонограма, спеціально препарована для самостійної роботи [2].

Вже на підготовчому етапі можна оцінити переваги Веб 2.0: якщо у Веб 1.0 програмне забезпечення створювалось для персонального комп'ютера, оскільки цінністю був сам комп'ютер, то у Веб 2.0 – програмне забезпечення створюється для веб, а сам комп'ютер є додатком, вихідні коди є відкритими, програмне забезпечення може бути безкоштовним, Веб розглядається як платформа, основними рисами є зняття та розмивання бар'єрів та обмежень. Усі названі характеристики стосуються програмного забезпечення і забезпечують вільний доступ, універсальність, спрощення. При цьому сам контент також змінюється: у Веб 1.0 поповнення баз даних було достатньо проблемним – необхідно заплатити постачальнику контенту, найняти добровольців. На цьому етапі сайти були статичними з односторонніми посиланнями, а оскільки формою представлення були персональні сторінки, то джерелом контенту можна вважати індивідуальний «розум» автора сторінки; у Веб 2.0 поповнення баз даних відбувається миттєво (те, що має один, відразу стає доступне кожному), сайти є динамічними з автоматичними двосторонніми посиланнями, формою представлення є блог – джерелом контенту є колективний розум. Мережа сприймається як єдиний «колективний» розум, що уможливує взаємодію усіх ланок, створення спільного контенту кожним учасником процесу.

Перевагами використаних на цьому етапі методів із застосуванням медіа-матеріалів є формування навичок спілкування, неформальна форма навчання, можливість наблизитися до вирішення проблеми володіння непідготовленим іншомовним мовленням. Недоліками можна вважати той факт, що менше уваги приділяється граматиці та вивченню певних лексичних одиниць. Остання характеристика Веб 2.0 також містить певну потенційну небезпеку – для викладача важливими є професійні вміння працювати з інформацією – орієнтуватися в джерелах, вміти перевіряти та аналізувати повідомлення, відсортовувати низькоякісні джерела, інформація з яких не є достатньо об'єктивною, логічною і потребує перевірки.

На третьому етапі розвитку кореляція методик навчання і технологій може бути представлена у такому вигляді: використання різноманітних методів навчання на сучасному етапі відповідає теперішній стадії розвитку застосування соціальних мереж, що передбачає трьохсторонній процес комунікації – тривимірність. Тобто мова йде про Веб 3.0, для якої характерним є ще й наявність штучного інтелекту і здібності до самонавчання, здатності розуміти не лише інформацію у формі, яка є зрозумілою для комп'ютера, але і практично будь-яку інформацію, яка є доступною для людини. На відміну від двовимірних сторінок Веб 1.0 і 2.0, у Веб 3.0 передбачає розвиток тривимірності, що виражається-

ся в можливості пересування в будь-яких трьох вимірах, що робить «віртуальний світ» інтернету схожим на реальний тривимірний світ. Веб 3.0 визначають як високоякісний контент і сервіси, які створюються талановитими професіоналами на технологічній платформі Веб 2.0. Головна ідея Веб 3.0 полягає в тому, що користувач, який до цього одноосібно був залучений в процес формування контенту, відтепер працює в колективі. Його партнерами, окрім інших користувачів, є експерти напрямів, причому статус користувача може бути змінений на експертний, так само, як і форма співпраці власника контенту і порталу [8].

Студенти мають доступ до соціальних мереж, до того ж змінам, які відбуваються, також сприяє розвиток платформи Moodle. Moodle (абревіатура від англ. modular object oriented distance learning environment – модульно об'єктно-зорієнтоване середовище навчання), – це система, яка містить в собі всі курси дисциплін і кожен студент може входити в цю систему і працювати з тим чи іншим курсом. Система орієнтована на організацію взаємодії між викладачем та студентами, може також використовуватися для організації традиційних дистанційних курсів, а також підтримки заочного навчання [1]. Викладач розміщує програму курсу, матеріали, необхідні для його засвоєння з потрібними посиланнями, а також тести або інші види завдань для контролю знань.

Система Moodle має безліч можливостей, що сприяє зростанню її популярності серед студентів і викладачів. На думку дослідників, при використанні системи Moodle викладач має у структурованій формі навчально-методичне забезпечення дисципліни, зручний інструмент з обліку та контролю роботи студентів, можливість встановлювати потрібні терміни виконання студентами завдань, програмне забезпечення, європейський стандарт Moodle по організації навчального процесу за модульною системою, що вимагає Болонська декларація, можливість використання аудіо та відео матеріалів при організації навчального процесу, бути включеним до Європейського реєстру власників авторських курсів, широкі можливості зі змін, розширення, доповнення та корегування навчально-методичних матеріалів дисципліни, тести для проведення контролю знань студентів із застосуванням різних за типом питань, автоматизовану систему рейтингового оцінювання самостійної роботи студентів, механізм для залучення студентів до формування силами студентів навчально-методичних матеріалів, що розроблені викладачами, програмне забезпечення, що захищене від несанкціонованого доступу, змін та пошкодження, програмне забезпечення для можливості виконання науково-методичних розробок за власним вибором, послідовністю та темпом [1].

Методисти визнають, що переваги для студентів полягають у тому, що вони отримують логічно структурований та комплектний навчально-методичний матеріал, що покращує умови для самостійного опанування дисци-

пліни, засоби самотестування, засоби виконання завдань та оцінювання незалежно від людського чинника, викладача, можливість особистої участі та допомоги викладачу по комп'ютерного забезпечення навчального процесу, реальну участь у науковій роботі студентів, модульну організацію навчального процесу, що в кінцевому варіанті надасть можливість обходитися без іспитів, розширені інтернет-ресурси, можливість дистанційного опанування навчальних матеріалів, навіть можливість дострокової здачі іспитової сесії [1]. Називають і декілька недоліків, але більшість з них має технічний характер і можуть бути усунені у найближчому майбутньому.

Для викладача іноземної мови система Moodle також має переваги, але її застосування є скоріше допоміжним. Студент може отримати знання, але для володіння мовою необхідно сформувати навички, що можливо тільки при регулярному тренуванні із залученням відповідного науково-методичного комплексу. Саме тому не можна недооцінювати ролі аудиторних занять для вивчення іноземної мови, які, як свідчить багаторічний досвід, є найбільш ефективними на даному етапі.

Опис методів навчання іноземної мови у кореляції з розвитком інноваційних технологій демонструє загальну тенденцію переходу від «односторонньої» (пасивної форми) до «двосторонньої» і «тресторонньої» (активних форм) комунікації. Ця кореляція на першому етапі має такий вигляд: використання переважно класичного методу навчання у відповідає ранній стадії розвитку застосуванню Веб 1.0, що передбачає односторонній процес комунікації. На другому етапі відбувалася наступна трансформація: використання переважно аудіо-лінгвального та комунікативного методів, які доповнювали класичний метод навчання іноземної мови, що відповідало розвитку застосуванню Веб 2.0, що передбачає двосторонній процес комунікації. На третьому етапі ця кореляція може бути представлена у такому вигляді: використання різноманітних методів навчання на сучасному етапі відповідає теперішній стадії розвитку застосуванню соціальних мереж, що передбачає трьохсторонній процес комунікації Веб 3.0. Розвиток комп'ютерних технологій сприяє активізації залучення викладачів і студентів до використання медіатехнологій (соціальні мережі, платформа Moodle), що позитивно впливає на темпи і якість засвоєння матеріалу студентами, розвиток відповідних комунікативних умінь та навичок.

Перспектива подальших досліджень пов'язана з необхідністю розробки ефективних методик використання медіатехнологій у вищій школі враховуючи прогнозування розвитку інформаційних технологій у напрямку «augmented reality (розширеної реальності)», що «затирає» межу між віртуальною реальністю і предметною.

Список основних джерел

1. Байдалюк, Я. Середовище навчання Moodle. Його переваги та недоліки [Електронний ресурс] / Я. Байдалюк. – Режим доступу: http://mirznanii.com/info/seredovishche-navchannya-moodle-yogo-perevagi-ta-nedolki_115399. – Дата доступу: 18.04.2016.
2. Борисова, А. О. Аудіовізуальний метод як засіб вирішення проблеми оволодіння іншомовним спонтанним мовленням [Електронний ресурс] / А. О. Борисова, В. О. Архипова, А. О. Колесник. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/30_NIEK_2009/Philologia/54127.doc.htm. – Дата доступу: 24.03.2016.
3. Брандт, А. Методики викладання англійської мови [Електронний ресурс] / А. Брандт. – Режим доступу: <http://greenforest.com.ua/journal/read/metodiki-vikladannya-anglijskoi-movi> – Дата доступу: 12.01.2016.
4. Горун, Ю. М. Міжнародна співпраця у розвитку медіа- та інформаційної грамотності й інтеркультурного діалогу / Ю. М. Горун // Вища освіта України. – 2014. – № 3 (54). – С. 103–108.
5. Жилавская, И. В. Медиаинформационная грамотность как новая грамотность информационного общества / И. В. Жилавская // Журналист. Социальные коммуникации. – 2011. – № 4. – С. 34–45.
6. Зубакин, М. В. Медиапсихология / М. В. Зубакин // Медиаобразование. – 2007. – № 1. – С. 26–35.
7. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.mediasapiens.kiev.ua/material/konceptsiya-vprovadzhennya-mediaosviti-v-ukrayini>. – Дата доступу: 12.01.2016.
8. Коровай, І. Служба Веб 3.0 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.socialnetwork.com.ua/2012/02/sluzhba-veb-3-0/>. – Дата доступу: 28.03.2016.
9. Онкович, Г. В. Професійно-орієнтована медіаосвіта у вищій школі / Г. В. Онкович // Вища освіта України. – 2014. – № 2. – С. 80–88.
10. Федоров, А. В. Словарь терминов по медиаобразованию, медиапедагогике, медиаграмотности, медиакомпетентности / А. В. Федоров. – Таганрог : Изд-во Таганрог. гос. пед. ин-та, 2010. – 64 с.
11. Aufderheide, P. Media Literacy : A Report of the National Leadership Conference on Media Literacy / P. Aufderheide, C. Firestone. – Queenstown, MD : The Aspen Institute, 1993. – P. 7.
12. Berners-Lee, Timothy John. The Web; Europe and the US; Diversity and Harmony [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.w3.org/People/Berners-Lee/1996/EUUS.html> – Дата доступу: 26.03.2016.
13. Kubey, R. Media Literacy in the Information Age / R. Kubey. – New Brunswick ; London, 1997. – 484 p.
14. Masterman, L. A. Rational for Media Education / L. Masterman // Media Literacy in the Information Age. – New Brunswick ; London : Transaction Publishers, 1997. – P. 15–68.
15. The Second European Conference on Information Literacy (ECIL) / Abstracts // Ed.: S. Spiranec, S. Kurbanoglu, R. Catts, E. Grassian, D. Mizrachi, Banek Zorica. – Zagreb, 2014. – 239 p.